

Türke András

A darfuri krízis

Az Európai Unió tapasztalatai és tervei a térségben és az induló EUFOR Csád/KAK művelet

Az alábbiakban röviden áttekintjük a darfuri krízis geopolitikai háttérét, majd az Afrikai Unió AMIS elnevezésű misszióját a térségben, annak jellemzőivel és kudarcaival. Ezután rátérünk az Európai Uniónak az AMIS számára biztosított kiegészítő missziójára, legvégül pedig az induló, a térség stabilizálására hivatott EUFOR Csád/KAK katonai missziót vesszük szemügyre.

A darfuri régió

Szudán Afrika legnagyobb országa, de lakosságszámát tekintve csupán a hetedik helyet foglalja el. Omar el-Béchir 1989 óta birtokolja az elnöki posztot. A Heglig – Port Szudán olajvezeték 1999-es felavatása óta Szudánt az olajhatalmak között tartják számon.

A darfuri régió körülbelül Franciaország méretű, és az ország olajmezőihez közel található, a déli határvidékén területén egy eleddig ki nem aknázott kínai koncesszió található. Darfur népessége 2003-ban 6 millió fő körül volt, a konfliktus áldozatainak száma pedig becslések szerint 250-450.000 fő körül lehet. Körülbelül 280.000 menekült található főleg Csádban és a Közép-afrikai Köztársaságban (KAK).

Tucatnyi konfliktusréteg található a térségben, ezek közül a legfontosabbak az arab és nem-arab közösségek közötti küzdelmek, a földművelő és állat- (teve) tenyésztő népek közötti nézeteltérések, melyeket az 1984 óta tartó szárazság- és éhség hullám csak tovább szít. Ezentúl az évtizedes darfuri küzdelmeket főként a 2002 óta újabb lökést kapó centrum-periféria ellentét erősítette fel: a kormányzat a vádak szerint rosszul kezeli a helyi konfliktusokat, illetve elvonja a fejlesztési forrásokat a térségből.

A harcoló felekről

2003 februárjában, a krízis kitörésekor, a két legfontosabb helyi felkelő csoport az SLM/A¹ „Szudán Felszabadításáért Küzdő Mozgalom/ Hadsereg” és a JEM „Igazságért és Egyenlőségért Küzdő Mozgalom” volt. Mindkettő jellemzője,

¹ SLM - Sudan Liberation Movement ; SLA - Sudan Liberation Army

Tartalom

A darfuri krízis	1
Eddig megjelent hírleveleink	10

Magyar Külügyi Intézet

© 2007

1016 Budapest
Bérc utca 13-15.
Telefon: (1) 279-5700
Fax: (1) 279-5701
E-mail: titkarsag@hiiia.hu
Web: <http://www.KulugyiIntezet.hu>
<http://www.hiia.hu>

Felelős szerkesztő
Szilágyi Imre

Munkatárs
Gálik Zoltán

Ha Ön szeretne feliratkozni hírlevelünkre, látogasson el a www.KulugyiIntezet.hu oldalra, ahol megadhatja annak a postafiókjának a címét, ahová a hírlevelet kapni szeretné.

hogy multietnikumú, a már régebb óta küzdő helyi csapatok összefogásából jöttek létre és igen laza, sokszor öntörvényű parancsnoki struktúrával rendelkeznek. Az abujai békefolyamat kudarcra miatt az SLM/A kettészakadt, és 2006 tavaszán a békeszerződés aláírását megtagadó felek között létrejött az NRF (Nemzeti Felszabadító Front).

Forrás: <http://www.interet-general.info>

Mi a felkelő csoportok célja? Többek között nagyobb regionális önállóságot szeretnének, illetve a tradicionális földtulajdonviszonyok visszaállítását. (Maga a Darfur szó jelentése: a Fur törzs földje.)

A kormány elsősorban a Janjawid milíciát vetette be a felkelők ellen. A milícia főként (de nem kizárólag) a földtulajdonnal nem rendelkező arab etnikumból toboroz, a jelentkezőknek földet vagy a helyi adminisztrációban állást ígérve. Külön alá kell húzni, hogy a Janjawidon belül is erős a megosztottság: lehet hogy az egyik vezető aláír egy egyezményt, de ezt ettől még a többi nem fogja magára nézve kötelezőnek tartani.

Forrás: Col. Reinhard Linz: AMIS Briefing

A harcoló felek főként AK-47-es ill. H&K G3 fegyverekkel, vállról indítható gránátvetőkkel rendelkeznek, a harcosok ezeket néha a terepjárók platójára állványokkal erősítik fel, de lovas ill. tevék egységek is részt vesznek a küzdelemben. A gyermekkatonák aránya kiemelkedően magas, a harcoló felek csádi és közép-afrikai köztársasagbeli rokonaiktól is kapnak segítséget.

A Janjawid támadásait meg-megújuló mértékben a szudáni légierő MI MIL-24 Hind helikoptereinek támadásai vezetik be, és az El Obeid-i légi bázison a szudáni 10+2 db. MIG 29-es egy része is általában rendelkezésre áll. Helyi források szerint egyes pilóták egymással oroszul kommunikálnak. Az Egyesült Államok Védelmi Minisztériumának 2004-es felmérései szerint a pusztítás már akkor 70-80% körüli volt a darfuri térség településeinél, de a légierő bevetéséről 2007 nyarán is érkeztek újabb hírek.

A darfuri krízis rövid bemutatása

Prekrízis: Miután a Khartum és a dél-szudáni felkelő mozgalom, az akkor még John Garang vezette SPLM/A², megegyezett egymás között (Dél-Szudán alatt vannak a legfontosabb olajmezők, kisebb megszakításokkal az 1956-os függetlenné válás óta harcolnak Khartum ellen), és a felek aláírták az ún. Machakos Protokollt, 2003 februárjában az SLM/A megtámadta Darfurban a kormányerőket, a darfuri régió marginalizálásának és diszkriminációjának megszüntetését követelve a kormánytól. Ezután megkezdődtek a tárgyalások a helyi kormánysszervek és az SLM között.

A krízis 2003 április 25-én eszkalálódott, amikor az SLM és a JEM megtámadta Észak-Darfur adminisztratív központját, az El Fasher-i repteret. A kormány válaszképpen a Janjawid milícia bevezetését határozta le.

Az „enyhülési” fázisban, 2003 szeptemberében, a csádi elnök, Idriss Déby vállalta el a közvetítést a harcoló felek között, melynek eredménye a 2004 április 8-i N'Djamena-i fegyverszünet aláírása lett. A felek közül a legjelentősebbek végül 2006 május 5-én írták alá az abujai békeszerződést.

A *végkifejletet* tekintve azonban zsákutcáról beszélhetünk. A felek – a tárgyalási folyamat, az aláírt tűzszüneti megállapodás,

² SPLM - Sudan People's Liberation Movement; SPLA - Sudan People's Liberation Army

az Afrikai Unió és az ENSZ jelenléte ellenére, valamint az abujai béke aláírása után is – végig súlyos harcokat vívtak, vívnak egymással, nem kímélve a polgári lakosságot.

A krízis diplomáciai kezelése

2003 szeptemberében tehát a darfuri/csádi Zaghawa törzshöz való kötődése révén is Idriss Déby lett megbízva a darfuri konfliktusban való közvetítéssel. Bár a krízis már ekkor megjelent a nemzetközi szervezetek napirendjén, igazából csak 2004-ben kezdett el különböző okok miatt médiatizálódni. Ekkor a rwandai genocídium 10 éves évfordulójának « sötét árnya vetült » a darfuri térségben zajló vérengzésekre. Ráadásul Darfur bekerült Bush választási kampányának keresztútjába. Az amerikai elnök sietett kihasználni a lehetőséget és genocídiumnak titulálta a darfuri eseményeket, nem kis részben azért is, hogy Kofi Annan ENSZ főtitkár orra alá borsot törjön. Utóbbi aztán igyekezett minden lehetséges fórumon cáfolni ezt az ENSZ nyakába újabb súlyos felelősséget varró kijelentést.

Az Európai Uniót tekintve, az ír elnökség 2004. január 28-án rendelt el embargót (fegyverek, lőszer, katonai felszerelések) Szudánnal szemben. 2004. április 8-án a harcoló felek aláírták az N'Dajmenai fegyverszünetet és ennek megfigyelésére elindult az Afrikai Unió AMIS elnevezésű missziója, az „*African solution to African problems*” szellemében. 2004 nyarán két jelentősebb esemény történt az ügy kapcsán a nemzetközi szinten. Tony Blair szabadulni akarván az iraki helyzet jelentette csapdából, figyelemelterelésként felvetette, hogy kormánya angol katonai csapatok darfuri telepítésén gondolkodik. Oroszország pedig, a nemzetközi embargó ellenére, teljes hidegvérrel bejelentette 10+2 MIG 29-es leszállítását Szudánnak. (A „biztonság kedvéért” a gépek szétszerelt állapotban An-124-esek gyomrában tették meg az utat, mint ez a BECTI orosz hírcsatorna felvételein is látszik.)

Az augusztusi események árnyékában megkezdődött az abujai békefolyamat az Afrikai Unió nigériai elnöksége alatt. Az ENSZ elzárkózott a komolyabb katonai szerepvállalástól, és csupán az ún. Közös Implementációs Mechanizmust (*Joint Implementation Mechanisme*) indította el. 2004 őszén az ENSZ nemzetközi vizsgálóbizottság felállítá-

sáról határozott és csak 2005 tavaszán vette át a fő közvetítést a konfliktusban.

2005. július 18-án az EU Tanácsa döntött egy, az AMIS kiegészítését célzó misszió elindításáról, és kinevezte a finn Pekka Haavistot az EU speciális megbízottjának Szudánban. Mandátuma eredetileg 6 hónapra szólt, feladata a szudáni térségben zajló összes EU tevékenység felügyelete, a dél-szudáni békeszerződés pontjainak megvalósulásához nyújtott segítség, és az EU-tól az AMIS felé irányuló segítség koordinálása.

2006 elején kiújultak az Afrikai Unió elnökségéről szóló viták, azaz hogyan lehetne elkerülni azt kényes szituációt, hogy a sorban következő Omar el-Béhir Szudán elnöke vegye át a darfuri krízisben a felek között mediátori szerepet betöltő Afrikai Unió elnökségét. Végül is kompromisszum született: Denis Sassou-Nguessou (kongói) lett az AU elnöke, azzal az ígérettel, hogy 2007-re el-Béhir lehet az elnök (de nem ő lett, hanem a ghánai John Kufuor).

2006. május 5-én az Afrikai Unió közvetítésének megkoronázásaként a felek aláírták a békeszerződést.

Az AMIS misszióról

Az Afrikai Unió (AU) az Afrikai Egységsszervezet (OUA) jogutódjaként igen ambíciózus tervekkel állt elő az utóbbi években az egész afrikai kontinens számára (például: Afrikai Büntetőbíróság, Biztonsági és Béketanács, afrikai *battle group* koncepció). A szervezet fő problémája, hogy krónikus pénzhiánnyal küszködik és tervei teljesen elszakadtak a realitásoktól. Számos tag évekre visszamenőleg még a tagdíját sem tudja befizetni. A 2004 júniusában indult AMIS (az Afrikai Unió Szudáni Missziója) misszió a Burundiban jóval nyugodtabb körülmények között indított, de sikeresnek aligha nevezhető AMIB missziót követte az AU szerepvállalásainak sorában. Feladata az N'Djamena-i fegyverszünet ellenőrzése lett. Tehát egy gyenge mandátumú, klasszikus (az ENSZ Charta, VI. fejezetére épülő), relatíve kis létszámú és immobil megfigyelő/monitoringoló misszióként indult, 100% külföldi (azaz nem afrikai) finanszírozással.

Felmerülhet a kérdés, miért éppen az Afrikai Unió lépett, illetve rajta kívül miért nem vállalt egyetlen (nagy)hatalom sem szerepet egy politikai értelemben vett genocídium

megállításában? A nemzetközi közösséget ekkor alaposan lekötötte a nem túl sikeres iraki és afganisztáni szerepvállalás, és Franciaországnak is gondjai akadtak például Elefántcsontparton. Ráadásul a krízis igen összetettnek tűnt, számos mögöttes érdeket érintett, és megoldása belátható időn belül nem tűnt kivitelezhetőnek. A franciák főleg Csád miatt aggódtak („Déby közlegény megmentése”, ahogy a francia elemzők jellemzik a szituációt), mivel a darfuri helyzet miatt a harcoló felek nem egyszer Csád területére tévedtek, számos csoport meg éppen csádi beavatkozást sürgetett határon túli rokontörzseik mellett. Ne felejtjük el azt sem, hogy Csádot bilaterális védelmi szerződés fűzi Franciaországhoz az ilyenkor szokásos titkos záradékokkal...

Ami az AMIS-t illeti az Afrikai Unió a misszió mandátumának kialakítása során sem hazudtolta meg önmagát: az ambíciózus tervek egy második generációs békefenntartó missziót irányoztak elő, komplett békefenntartó egységekkel, erős mandátummal, mely kiterjedt volna a lakosság védelmére, a Janjawid milícia lefegyverzésére és a humanitárius segélyszállítmányok védelmére, kezelésére. Khartum azonban rövidre zárta az ilyen irányú törekvéseket, ellenszegülve a Janjawid milícia lefegyverzésének és a humanitárius misszió is jelentő erős mandátumnak.

Főként az AMIS kezdeti szakaszainak eredményességét tekintve elmondható, hogy éppen afrikai elemei ellenére is komoly gondokkal küszködött a lakosság bizalmának megszerzésében: kevés volt közöttük a nő, a harcoló felek fehér terepjáró pick up-jaikra emlékeztető járműveik elől pedig kezdetben az AMIS felirat ellenére fejveszeten menekült a lakosság. Az International Crisis Group és a Human Right Wach jelentései szerint a misszió tagjai között kiemelkedően magas a HIV fertőzöttek aránya és gyakran „túlzott érdeklődést” mutattak a helyi hölgyek iránt. (Utóbbihoz hasonló problémák a dél-szudáni MINUS/UNMIS ENSZ misszióban is jelentkeztek.) Mindenesetre el-Béhir elnök cinikusan érvékként is

felhasználta ezt az AMIS létszámának bővítését ellenezve: a békefenntartók úgymond elterjesztik az AIDS-et Darfurban.

A misszió a járőrözések alkalmával számtalan alkalommal üzemanyag-problémákkal küzdött, kezdetben csupán 1:500.000-es térképek voltak maximum. Az EU-nak a NATO-val kellett térképolvasási kurzusokat (MAPEX) tartania a résztvevőknek. A rendkívül bonyolult parancsnoki struktúra egyik szintjét maga Khartum alkotta, azaz például minden járőrözés előtt Khartummal kellett tudatni az útvonalat és beleegyezését kérni, mint ahogy az adományozó szervezetek által felajánlott eszközök (terepjárók, fegyverek, helikopterek) elfogadásához is. A központi kormány vádjai azonban nem voltak minden esetben teljesen alaptalanok. Egy idő után „divatba jött”, hogy a harcoló felek túszul ejtették az AMIS őrzőtagjait, megszabadították őket nyugati eszközeiktől, melyek így nem egy esetben valóban a konfliktus résztvevőikhez csatornázódtak be. A darfuri harcoló felek jobb fegyvereiknek köszönhetően háromszor akkora távolságból harcképtelenné tudták tenni az AMIS gépjárműveit, mielőtt a járőrök egyáltalán válaszolni tudtak volna.

	Előirányzott létszám				Összesen
	MILOBs	Katonai	Rendőri	Kiszolgáló	
AMIS (2004.06. – 10.)	60	300	X	X	360
AMIS II (2004.10.– 2005.05.)	450	1891	815	164	3320
AMIS II-E (2005.06.– 2005.09.)	686	6171	1560	n.a.	7731
AMIS III (2005.09.–) (2006. novemberi tényleges helyzet)	(608)	(5012)	(1425)	(101)	12.500 (7146)

Forrás: Col. Reinhard Linz: AMIS Briefing és <http://www.amis-sudan.org>

Mint láthattuk az AMIS I-nek az ENSZ Charta VI. fejezetén alapulva a megfigyelő tevékenység valamint a megfigyelők biztonságának garantálása volt a feladata. Az AMIS II mandátuma kibővült a bizalom helyreállításának szükségességével és a biztonságos környezet megteremtésének igényével. Az AMIS II-E-től kezdve a misszió

mandátuma az ENSZ Charta VII. Fejezetén alapul, és immár a civil lakosság védelme is feladata. Az AMIS III a misszió létszámának jelentős megnövelését irányozta elő, de mindmáig jelentős a lemaradás az előirányzott keretekhez képest. Az 4. oldalon olvasható ábra adhat ebbe betekintést.

Körülbelül 2005 első felétől egyre inkább teret nyert az a vélemény, hogy az AMIS képtelen ellátni a feladatát és egy ENSZ misszióval közösen (legyen szó a MINUS/UNMIS mandátumának kiterjesztéséről vagy egy teljesen új ENSZ misszióról) egy új, hibrid békefenntartó egység lássa el a feladatot a térségben. Khartum macska-egér játékot űz az ENSZ-el, hol némileg engedve, hol visszatáncolva az új missziót illetően.

Az EU kiegészítő missziója az AMIS számára

Az EU által az Afrikai Uniónak nyújtott segítség fontos, de nem az egyedüli, megkerülhetetlen tényező a nemzetközi felajánlások rengetegében mégha az anyagi segítséget illetően az EU a legfontosabb adományozó, az új – ún. „A békéhez vezető út megkönnyítése” (*Facilité de paix*) elnevezésű – finanszírozási konstrukció keretében.

Az AMIS számára indított kiegészítő misszió a Tanács 2005. július 18-ai 556-os és 557-es Közös Akcióin alapul. A misszió újdonsága, hogy egyetlen mandátumba foglalták a *capacity building* civil és katonai elemeit. Tehát az első lépéseknek vagyunk tanúi egy majdani valódi civil-katonai misszió felé (CIMIC, illetve az EU fogalmi készlet szerint inkább CMCO), melyről ez esetben a misszió jellege és korlátozott mivolta miatt még nem igazán beszélhetünk, mert 2006 márciusában is csupán 16 rendőrtisztből, 19 műveleti tervezőből és 11 katonai megfigyelőből állt össze a létszám. A misszió éves szinten kb. 2,2 millió euróba kerül.

Nehézségek adódtak azonban e csekély létszámú szakértő EU-szintű mozgósításánál is. A másik fő probléma pedig az volt, hogy az AU gyakorlatilag negligálja az EU reformjavaslatait és vita esetén a rendkívül tarka nemzetközi „stáb” többi tagjánál próbál támogatást szerezni az EU ellen.

Az EU misszió legambiciózusabb pontja a civil aspektus, melynek mandátuma következő elemekből áll: a rendőri parancsnoki struktúra támogatása az AMIS inter-alia

szintű döntéshozatalában való segítségnyújtást, és az AMIS katonai elemeivel való kapcsolattartásban nyújtott segítséget, valamint a humanitárius aktorokkal való kapcsolattartásnál nyújtott segítséget jelenti. A mandátum második legfontosabb aspektusa az Afrikai Unió személyzetének képzéséből áll. Az EU továbbá elkötelezett az AU Titkárságán létrehozandó rendőri egység kiépítésének segítésében, és az AU hosszútávú kapacitásainak megteremtésében, a tervezés és a rendőrmissziók lebonyolítása területén. E célból az EU egy-egy rendőrtisztje segíti többek között az általános tervezést, a jogszabályi keretek kidolgozását és az utánpótlásképzést.

Az EU-misszió katonai mandátuma technikai segítséget, valamint a műveleti és logisztikai tervezéshez nyújtott támogatást jelenti, az AMIS II (ill. utódai) parancsnoki struktúrájának minden szintjén. A mandátum szerint az EU, amennyiben az Afrikai Unió igényt tart rá, kész katonai megfigyelők kiküldésére, az afrikai csapatok kiképzésére, megfigyelői kiképzés és légi felderítés biztosítására.

A stratégiai és taktikai légi szállítást illetően az EU a NATO-val a még szükséges legkisebb mértékben működik együtt, nem felhasználva a Berlin Plus keretek nyújtotta lehetőségeket. (Egyes szakértők szerint egy csupán légiszállítást biztosító misszió kapcsán erre nem is lenne szükség.) A NATO stratégiai légi szállításának megszervezését a SHAPE-nél az AMCC (Allied Movement Coordination Cell) míg az EU-ét a SALCC (Strategic Airlift Co-ordination Centre – Eindhoven) tervezte.

Az EU szakértők tapasztalatai – köztük a magyar szakértőké – az EU misszió keretében nem túl rózsásak a térségben. A helyszínre kiérkezett szakértőknek néha nem volt semmilyen szállás biztosítva, valamint sem élelem, sem megfelelő ivóvíz nem állt rendelkezésre. Az a konstrukció, miszerint az EU által nyújtott pénzügyi alapok az AMIS-on keresztül csatornázódtak (vagy pontosabban: nem csatornázódtak) be a helyszínre, számos nehézséget generált. Gyakoriak voltak a hónapok óta nem fizetett afrikai csapatok vagy éppen a tolmácsok sztrájkjai, a segítségnyújtás többnyire abból állt, hogy a nemzetközi szakértőknek gyakorlatilag a munka teljes egészét kellett elvégezniük az afrikaiak helyett, miközben az AMIS-tól pl. a munkához szükséges laptopok sem érkeztek meg.

Aggasztó aspektus, hogy az EU ezúttal sem rendelkezett, rendelkezik vészforgatókönyvvel. (Az ARTEMIS missziót illetőleg állítólag volt ilyen, csak éppen a CMUE/EUMC szintjén sem avatták be a franciák európai partnereiket.) A magyar fél például úgy kényszerült megoldani a helyzetet, hogy a HM az amerikaiakkal írt alá megállapodást a térségbe kiküldött és 2005 végéig feladatokat ellátó magyar kontingens esetleges evakuálásáról.

Az eddigiek konklúziója

A darfuri krízist kapcsán a nemzetközi közösség figyelme 2004 óta rendkívül aktívnak mondható. Az Afrikai Unió, az ENSZ, a NATO, az EU, a különböző NKSZ³-ek, Ausztrália, Kína, Malayzia (stb.) képviselői mind-mind jelen vannak a térségben. Az aktorok demonstratív felvonulása azonban többnyire pótcselekvésekben merül ki, aminek igen prózai oka van: a darfuri kérdés bolygatásával nem nagyon akarják kockáztatni az olajban gazdag Dél-Szudán és a khartumi kormány közötti békefolyamat eredményeit és ez gyakorlatilag szabad kezét biztosít a kormánynak a darfuri régióban. Az ENSZ BT-ben Oroszország és Kína (Szudán legfőbb fegyverszállítói) mindig kiállnak el-Béehir mellett, de volt már arra is példa, hogy Franciaország is csatlakozott hozzájuk.

Megállapíthatjuk azt is, hogy a darfuri krízis része a tágabb régióban, a Nagy Tavak vidékén zajló destabilizációs folyamatnak és (nagy)hatalmi játszmáknak. Csádban nem egy puccskísérlet történt, a két ország között 2005 végén deklarálták a hadiállapot beálltát, az államközi konfliktust végül Kadhafi simította el. Nem véletlen az sem, hogy Franciaország „vigyázó szemei” miatt csak Csádot és kisebb részben a KAK-t részesítik nagyobb figyelemben és a politikai nyilatkozatok ellenére miért feltűnően passzív egy darfuri beavatkozást illetően.

Egyértelmű, hogy még a megerősített AMIS is képtelen ellátni a feladatát, amíg – többek között – a térség felett nem hoznak létre egy repülési tilalmi zónát a kormányzati légitámadások megakadályozására. Szkeptikusak vagyunk az ENSZ/AU kevert missziót illetően, illetve arra nézve is, hogy Khartum

nem tesz majd a jövőben is keresztbe a darfuri békefenntartásnak, ott ahol csak lehet.

Az EU-NATO viszonyt illetőleg nyugtalanító fejlemény az AMIS-nak nyújtandó légiszállítási segély illető nézeteltérések. Mindezt persze a hivatalos források cáfolják, annyi azonban kiszivárgott, hogy főleg Franciaország éppenséggel nem volt elragadtatva a NATO afrikai szerepvállalását illetően, hiszen ezt a területet szereti a saját „hátsó udvarának” tekinteni. Ne feledjük, ha csekély mértékben is, de mégiscsak a NATO első afrikai missziójáról van szó.

Az EU diplomáciáját, válságkezelési mechanizmusát és hitelét rendkívüli módon gyengíti, hogy a tagállamok közül nem egy, bilaterális keretek között külön megállapodásokat köt, melyek néha az EU hivatalos álláspontjával ellentétesek.

Az Afrikai Unió elnöksége évről évre megújuló problémát jelenthet, hiszen valamikor végre Szudánnak kell következnie, ami viszont a korábban vázolt visszás helyzethez vezethet.

Az induló EUFOR Csád/KAK misszióról

A 2006 májusi békeszerződés aláírása után a harcok nem szünetelnek, sőt az AMIS-nak igen komoly veszteségeket kellett mind 2007 elején, mind az év második felében elkönyvelnie. A 2007. szeptember 30-ai AMIS elleni támadásnak tucatnyi áldozata volt. Khartum mint az AMIS egyik „fővédnöke” sajátos módon reagált: a Janjawid milíciával megtorlásként felkoncoltatott egy falut. Ban Ki-moon ENSZ főtitkár viszonylag visszafogottan reagált a történetekre.

Az Európai Unióban – némileg az új francia elnök, Nicolas Sarkozy és külügyminisztere, Bernard Kouchner által meghirdetett új külpolitikai irányvonalával összefüggésben – 2007 júliusában született meg az ötlet egy új PESD/ESDP hadműveletről a térségben. A Tanács titkárságán, a Policy Unitban már 2006-ban készült egy átfogó tanulmány a darfuri krízis regionális hatásairól mely már akkor elsősorban Csádban javasolt konfliktusmegelőző lépéseket.

Az EUFOR misszió jogi alapját az ENSZ BT 1778-as, 2007. szeptember 25-ei határozata jelentette, erre épül az EU

³ ONG/NGO

Tanácsának október 15-ei 677-es Közös Akciója. Az EUFOR Csad/KAK egy induló ENSZ missziót kiegészítő EU katonai művelet, amely immár – állítólag – tényleg az első 100%-osan EU keretek között tervezett és lebonyolított civil-katonai (CMCO) misszió lesz. A misszió mandátuma tehát menekült-táborok és menekültek védelméről, a humanitárius katasztrófa megelőzéséről, humanitárius segélyosztásról szól, valamint a MINURCAT (ENSZ misszió Csád és a KAK területén az ENSZ BT 1778-as határozata alapján) védelméről.

*Az EU lehetséges hadművelete Kelet-Csadban és a Közép-afrikai Köztársaság észak-keleti részén
Forrás: EUMC WG*

A kiküldött kontingens kb. 3000-4000 főből fog állni és az ír Patrick NASH altábornagy (OHQ) valamint a francia Jean-Philippe Ganascia dandártábornok (FHQ) fogja vezetni. Ennek ellenére az OHQ székhelye is Franciaországban (Mont Valérien) lesz, nemzetközi személyzettel. A legnagyobb kontingent a franciák adják kb. 1500 fővel, a második legnagyobb pedig az ír lesz (350 fő), bár a legutóbbi lengyel felajánlás szintén 350 főről szólt. Szóba került továbbá egy 200 fős svéd lövészsquad csatlakozása (de óvatosságból csupán fél éves időtartamra), valamint egy 100 fős belga kontingensé, és az Egyesült Királyság, valamint Románia és Spanyolország is kész csapatokat küldeni adott esetben. (A felajánlások jelenleg szinte hetente változnak). A várható költségek meghaladják a 99 millió eurót, amit 50%-ban az EU Athéna keretéből finanszíroznak. A mandátum szinte teljesen lefedi Csád (Wadi Fira, Ouaddai, Salamat) és a KAK (Vakaga, Felső-Kotto) határmenti közigazgatási egységeit. A Zaghawa és a Masalit törzs elemei

mind Darfurban, mind a csádi határvidéken megtalálhatóak. Jelenleg 250.000. darfuri menekülttel számolnak Csádban (főként Abéché térségében) és 30.000-el pedig a KAK területén. E két ország a darfuri harcoló felek közül leginkább a felkelő SLM/A mellett elkötelezett.

Az EUFOR felderítését a SPOT 5 műhold, az Atlantis-Airbusok, valamint 6 Mirage F1 CR felvételei fogják segíteni. 2004-ben már volt egy hasonló, szerényebb humanitárius jellegű, DORCA kódnevű misszió Csádban, melynek keretében Abéché felé francia C-130-ok segítettek a humanitárius segélyek becsatornázódását az év nagy részében az eső miatt járhatatlan Dél-Csád felett Abéché felé. A Dorca misszió keretében tudomásunk van róla, hogy az F1-ek a csád-szudáni határon 50 km-es térségben láttak át Darfur felé.

Csádban az EUFOR művelet központjai N'Djaména (1000 fős francia kontingens) és Abéché lesznek (mint korábban a Dorca esetén) ezen kívül az ország területén az Épervier misszió keretében 1986-tól állomásoznak francia csapatok Faya Largeau-ban is. A helyi infrastruktúra gyenge, például az An-124-esek még nem tudnak leszállni N'Djaménában, a reptér vezérlőberendezésének kiépítését az EU finanszírozza. A tenger felől a stratégiai vízi szállítást Douala (Kamerun) kikötőjéből csatornázódik be N'Gaoundere (Kamerun) érintésével N'Djaména felé.

A KAK-i hadszíntér (Bangui) másodlagos, itt csupán kb. 4000 hadrafogható helyi katona található, és jelenleg 300 francia fő tartózkodik a térségben. Jelentős bizonytalansági tényező, hogy a közép-afrikai haderő 2003 óta nem kapott fizetést...

Francia dokumentumok szerint azonban az EUFOR mandátuma és „valódi” céljai nem egészen esnek egybe. A célok között darfuri a konfliktus csádi eszkalálódásának megakadályozása (azaz Csád védelme, stabilizálása) a csádi rendezés közvetett szerepének megemlítése a darfuri helyzet stabilizálásában és darfuri után-pótlásvonalak elvágása szerepel. Ez utóbbi akkor lehetne szerintünk valamennyire hatásos, ha egy, az ellentétes regionális és egyéb (nagy)hatalmi érdekek miatt kissé utópisztikus misszió keretében egy jóval nagyobb létszámú nemzetközi misszió ellenőrizné a szudáni határszakaszt Libiától Csádon és a KAK-n

keresztül legalább Kenyáig. Az itteni csapatmozgások és csem-pészútvonalak ugyanis nagyban befolyásolják a Nagy Tavak vidékének biztonságát.

Egyelőre úgy látjuk, hogy a darfuri rendezést illetően inkább újabb pót-cselekvésről van szó, hiszen az EUFOR mandátuma nem terjed ki a krízis kiindulópontjára, sőt még határellenőrzési feladatokat sem láthat el. Nem jön létre repülési tilalmi zóna Darfur felett. Ugy látszik a regionális status quo fenntartása, az olaj-források (Csád-Kameruni olajvezeték, Dél-Szudán) biztosítása jelentik a főbb célokat.

A franciák, úgy tűnik, sikeresen alkalmazzák a Kongói Demokratikus Köztársaságban már többször bevált stratégiát, hogy lényegében francia tervezésű, francia érdekeket védő missziókat „csomagolnak be” uniós keretekbe a felelősség és a terhek megosztása érdekében. Az ARTEMIS műveletnél még mind a műveleti parancsnok (OHQ/OpCdr) mind az kötelékparancsnok (FHQ/FCdr) francia, míg az EUFOR RD Congo esetében, akárcsak az EUFOR Csád/KAK műveletnél már nem, előbbiben egy német (Karlheinz Viereck) utóbbi esetében - mint láthattuk - egy ír a műveleti parancsnok – francia kötelékparancsnokok mellett. Eleddig sem a németeknek, sem az íreknek nem fűződtek stratégiai érdekeik ezen afrikai térségekhez.

Fentebb szóba került, hogy ez az első teljesen európai hadművelet, de a műveleti tervezés lényegében Franciaországban zajlik az európai partnerek több-kevesebb tájékoztatása mellett. Az EU katonai szerveinek (EMUE/EUMS, CMUE/EUMC, COPS/PSC ill. a Tanács) tevékenysége lényegében ez esetben is kimerül az IMD (indító katonai utasítás) kiadásában, mely felhatalmazza a műveleti parancsnokot a CONOPS (műveleti koncepció) és az OPLAN (műveleti terv) kidolgozására. A gyakorlatban ráadásul arról van szó, hogy a franciák ez alkalommal is már előre, önállóan elkezdték a tervezést és az egész EU döntéshozatal megpróbálta valahogyan beérni őket. Hiába emelte tehát ki a DG VIII által a COPS/PSC-nek szerkesztett, a KDK-ban lezajlott ARTEMIS (és MAMBA) misszió alkalmazandó tanulságairól szóló 2004-es jelentés, hogy a jövőben egy misszió kezdeti tervezési fázisa is EU szinten – vagy legalábbis az EU-partnerek bevonásával – 4

év alatt gyakorlatilag nem történt előrelépés, legalábbis ami az afrikai missziókat illeti.

Zárásképpen pedig meg kell említenünk, hogy az EUFOR művelettel szemben a „határ túloldalán” Darfurban október 27-én kezdődött meg Líbiában a tárgyalások újabb szakasza a MINUAD-ról, azaz a már 2 és fél éve emlegetett ENSZ-AU darfuri hibrid misszióról.

Válogatott bibliográfia

- « L'UE et l'Afrique: Vers un partenariat stratégique » – Conseil européen, Bruxelles 15-16 décembre 2005. Conclusions de la présidence
- Alain Rodier: La crise au Darfour, in: Raids Nr 223, décembre 2004
- Annalisa Monaco – Catriona Gourlay, *Support for the African Union in Darfur: a test for EU-NATO strategic partnership* in: European Security Review, ISIS Europe, Number 26, June 2005.
- Assistance de l'OTAN à l'Union africaine pour le Darfour
<http://www.nato.int/issues/darfur/index-f.html>
- Au Darfour, surenchère militaire entre l'Otan et l'UE in: *Liberation* 27 mai 2005
- Christophe Ayad, Le Soudan entre guerre et paix, in: *Politique internationale*. Nr. 108 – été 2005., p. 153.
- Council Joint Action 2005/556/CFSP of 18 July 2005 appointing a Special Representative of the European Union for Sudan
- Council Joint Action 2005/557/CFSP of 18 July 2005
- Csád-EU lehetséges művelet (powerpoint) készítette: Tomolya János alezredes, KKH EU szakértői csoport
- Darfur on the brink of disaster in: The Guardian 20/09/2006 p. 27.
- Declaration by the Presidency on behalf of the EU concerning the imposition of an arms embargo on Sudan [Date: 28 Jan 2004](#)
- Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the situation in Darfur, Sudan [Date: 15 Apr 2004](#)
- Déclaration de la présidence au nom de l'Union européenne sur les pourparlers de paix qui se tiennent à Abuja concernant le Darfour Bruxelles, le 22 décembre 2005 16058/1/05 REV 1 (Presse 371) P 155/05
- Documenting Atrocities in Darfur (State Publication 11182, Released by the Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor and the Bureau of Intelligence and Research, September 2004, <http://www.state.gov>)

- EU Council Secretariat – Factsheet – AMIS II (July 2005)
  - EU Council Secretariat – Factsheet – AMIS II/2 (October 2005)
  - EU Council Secretariat – Factsheet DAR/03 26 October 2004
  - EU Council Secretariat – Factsheet DAR/05 (update 5) May 2005
  - Founding Declaration of Darfur's National Redemption Front (30/06/2006) in: *Sudan Tribune*
<http://www.sudantribune.com/spip.php?article16455>
  - Gérard Prunier, *Le Darfour – Un génocide ambigu*, Paris, La Table Ronde, 2005.
  - IMPETUS – Bulletin of the EU Military Staff Autumn/Winter 2007 Issue 4 (« *Decision making – Mission building, Strategic Planning* »)
  - Jérôme Tubiana, Le Darfour, un conflit pour la terre? In: *Politique africaine* (Paris, Éditions Karthala)
  - Julie Flint – Alex de Waal, *Darfur – A short history of a long war*. London, Zed Books
  - Kristina Nwazota, China-Sudan trade relations complicate Darfur crisis. (OnlineNewsHour 25/04/2006)
  - Machakos Protocol, IGAD « Secretariat on Peace in the Sudan » July 20, 2002
  - Marc Lavergne – Fabrice Weissmann, Soudan: Qui profite l'aide humanitaire? (In: Fabrice Weissmann (dir.); *A l'ombre des guerres justes*, Flammarion, Paris, 2003.) pp. 160-162.
  - Marie Molinié, *La coopération entre l'UE et l'UA au Darfour*, 22/09/2006 in:
www.tourillon.org
  - NATO continues to offer logistical Support to African Union
<http://www.nato.int/shape/news/2005/10/051006c.htm>
  - NATO extends logistical Support to African Union
<http://www.nato.int/shape/news/2005/09/050926a.htm>
  - Opération Dorca – Le „bataillon d'acier” aux portes du Darfour in: *Raids* Nr 223 décembre 2004
  - Ottlik Judit: Szudáni javaslat árnyéka vetül az Afrika csúcsra in: Magyar Nemzet 01/23/2006
  - Patrick-R. Monzemu Moleli, *Odeur du pétrole*
<http://www.afriquespoir.com/>
  - Philippe Hugon, L'Afrique entre boom pétrolier et trappes à pauvreté et à conflits, (in: Pascal Boniface (dir.) , *L'Année stratégique 2007*, Paris, Iris/Dalloz, 2006.) p. 376.
  - Pierre-Antoine Braud, Implementing ESDP Operations in Africa (in: Anne Deighton – Victor Mauer (ed.): *Securing Europe?*
- *Implementing the European Security Strategy*, Center for Security Studies, ETH Zurich, p. 78.
  - Roland Marchal, Le Soudan d'un conflit à l'autre. *Scieno Po – Les Études du CERI* nr 107-108., septembre 2004.
  - Ruth Iyob – Gilbert M. Khadiagala, *Sudan – The Elusive Quest for Peace*, (London, Boulder London, International Peace Academy Occasional Paper Series, 2006),
  - Sally Chin – Jonathan Morgenstein, *No power to protect – The African Union Mission in Sudan*, (Washington, Refugees International, Novembre 2005,
www.refugeesinternational.com)
  - Securing peace and stability for Africa – The EU-funded African Peace Facility (European Commission, DE 125, Juillet 2004, p. 7.)
  - *Steps towards the stabilization of Governance and livelihoods in Darfur, Sudan* (United States Agency for International Development, 2005),
  - Sudan Civil War, <http://www.globalsecurity.org>
  - SUDAN Entrenching Impunity – Government Responsibility for International Crimes in Darfur, (New York, Human Right Watch, Volume 17 No.17(A) 12/05/2005)
  - Tchad, opération Dorca (<http://www.defense.gouv.fr>)
  - *The Black Book: Imbalance of Power and Wealth in Sudan*, www.sudanjem.com
  - *The EU/AU Partnership in Darfur: Not yet a winning combination* (International Crisis Group, Africa Report Nr 99 – 25 October 2005,)
  - Thierry Tardy, *L'Union européenne en Afrique: Un partenaire stratégique dans les opérations de paix* (Rapport du séminaire GCSP et l'International Peace Academy, 7 juillet 2006.)
  - Victor Tanner, *Darfur: racines anciennes, nouvelles virulences*, in: *Politique étrangère*, 4/2004, p. 721.
  - Williams, Paul D., « The African Union mission in Sudan », in: *Peacekeeping*, volume 13, Number 2, June 2006 p. 173.
- Zárómegjegyzések:**
- Az elemzés a szerzőnek az EUISS-ben, 2006. november 15-én és az MKI-ben 2007. október 29-én tartott előadásai anyagának felhasználásával készült.*
- A szerző külön köszönettel tartozik az brüsszeli CMUE/EUMC-től és a Policy Unittől (Tanács Főtitkársága) kapott segítségért.*

Eddig megjelent hírleveleink

- **Mélypont a német–lengyel kapcsolatokban, és hatásuk az Európa-politikára és a regionális együttműködésre** 2007/9. szám, 2007. november 9.
- **Románia: uniós csatlakozás – elhúzódó belpolitikai válság** 2007/8. szám, 2007. szeptember 22.
- **Putyin és az örököse: Gondolatkísérletek az utódlás ürügyén** 2007/7. szám, 2007. szeptember 20.
- **The Russian energy sector and its peculiarities** 2007/6. szám, 2007. augusztus 13.
- **Gall politikai tájkép választások után 2007.** 2007/5. szám, 2007. július 16.
- **Az orosz energiaipar sajátosságai** 2007/4. szám, 2007. július 10.
- **Bosznia: identitások, entitások, lemaradások** 2007/3. szám, 2007. május 29.
- **Changes and opposition in Belarus one year after the presidential election** 2007/2. szám, 2007. április 27.
- **Változások és ellenzékiesség Belaruszban egy évvel az elnökválasztás után** 2007/1. szám, 2007. április 27.
- **Japán a hatalmak között – gazdasági és politikai dimenziók** 2006/21. szám, 2006. december 29.
- **A magyar külpolitika újragondolása, avagy egy új külpolitikai stratégia keresése** 2006/20. szám, 2006. december 21.
- **Finland's EU Presidency 2006** 2006/19. szám, 2006. december 15.
- **Letagadható és felvállalható államkudarcok a közel-keleti konfliktusövezet jövőjében** 2006/18. szám, 2006. november 23.
- **A szerb alkotmánytervezet** 2006/17. szám, 2006. október 14.
- **Két év után. A 2004. évi EU bővülés néhány tapasztalata** 2006/16. szám, 2006. október 11.
- **Franciaország nagyhatalmi dilemmái** 2006/15. szám, 2006. július 31.
- **A csehországi és szlovákiai választások után** 2006/14. szám, 2006. július 24.
- **A demokráciaépítés amerikai és európai felfogása** 2006/13. szám, 2006. július 14.
- **Japan and the EU: Valuable Partnership for the future** 2006/12. szám, 2006. július 7.
- **Orosz-amerikai rivalizálás Kelet-Európában. Neo-containment vagy demokráciaépítés** 2006/11. szám, 2006. július 3.
- **Facts and Figures on Iranian Nuclear Energy Program and Policy** 2006/10. szám, 2006. június 30.
- **Az Egyesült Államok helyzete a világban** 2006/9. szám, 2006. június 9.
- **A csehek és a szlovákok választás előtt** 2006/8. szám, 2006. május 5.
- **A belarusz elnökválasztás eredménye** 2006/7. szám, 2006. április 27.
- **Kína, a 21. század „hiperhatalma”** 2006/6. szám, 2006. április 24.
- **Radikalizmus vagy pragmatizmus a demokratikus választások útján** 2006/5. szám, 2006. március 2.
- **Az európai bevándorló muszlimok, avagy jegyzetek a karikatúrabotrány narratíváira** 2006/4. szám, 2006. február 23.
- **The priorities of the Austrian EU-Presidency 2006** 2006/3. szám, 2006. február 21.
- **Az orosz-ukrán gázháború háttéréhez** 2006/2. szám, 2006. február 6.
- **A brit EU elnökség és a költségvetés vitái** 2006/1. szám, 2006. január 30.
- **Francia zavargások – A „szabadság, egyenlőség, testvériség” mítosza és a valóság** 2005/9. szám, 2005. november 18.
- **Iraki népszavazás az új (végleges) iraki alkotmányról** 2005/8. szám, 2005. november 7.
- **Államok és államkudarcok a globalizálódó világban** 2005/7. szám, 2005. október 28.
- **A lengyelországi választások** 2005/6. szám, 2005. október 24.
- **Japán választások, 2005. szeptember 11.** 2005/5. szám, 2005. október 18.
- **Előrehozott parlamenti választások és következményei Németországban** 2005/4. szám, 2005. október 13.
- **Az Európai Közös Kül- és Biztonságpolitika és Magyarország** 2005/3. szám, 2005. szeptember 2.
- **The UK Presidency: challenges and opportunities.** 2005/2. szám, 2005. július 10.
- **A vajúdo alkotmányozás. Kerekasztal-beszélgetés az Európai Unió problémáiról** 2005/1. szám, 2005. július 1.